

Slovenska znanstvena organizacija

in

naše vseučiliško vprašanje.

Spisal dr. Karel Hinterlechner.

*In necessariis unitas,
in dubiis libertas,
in omnibus caritas.*

Da smo Slovenci od leta 1848. na vsej črti napredovali, se ne da tajiti. Naš napredek bi pa danes bil zlasti na kulturnem polju lahko mnogo večji, da ni bilo gotovih ovir. Zapore, ki so nas zadrževale in ki nas v kulturnem razvoju zadržujejo deloma še danes, so po svoji naravi dvojne.

Enih nismo mogli odstraniti, ker nismo imeli in ker še danes nimamo za to potrebnih moči. Z ovirami te vrste, ki so domalega vse politične, se tu ne mislimo pečati. *Ultra posse nemo tenetur!*

V drugo vrsto spadajo one ovire, ki jih je mogoče odstraniti s primernim pogumom in z zadostno dobro voljo, katerih se pa niti polotili nismo, ker smo bili — prekomodni. Neovržno dejstvo je namreč, da zavisi vsak in zato tudi kulturni napredek kateregakoli naroda vsaj deloma od njegove lastne energije, od njemu specifične življenske sile. Vzglede za to so Čehi.

Pri tem rad priznavam že tu, da so težave, ki ovirajo človeka pri duševnem delu, dostikrat res skoro nepremagljive v kronovinah, ki so kakor naše pokrajine oddaljene od vsakega kulturnega središča, kakor so visoke šole. V malih mestih pač недостaja literature.

I.

Veda in vseučilišča pri drugorodcih ter Slovenci.

Znanost — vseučiliško vprašanje! — Oglejmo si na tem mestu dotične razmere pri drugih narodih.

Vprašanje, je li mogoče ustanoviti in vzdrževati sploh kako vseučilišče, vsebuje pri vseh narodih pred vsem vprašanje po sposobnih učnih močeh; to bi kratko imenovali **profesorsko vprašanje**.

Profesorsko vprašanje bi si lahko ogledali od več strani, a omejimo se tu le na strogo znanstveno.

Profesorji so duša vseučilišč. Njih delovanje je vsepovsod pred vsem znanstveno. Profesor, ki ni znanstvenik - publicist, je v merodajnih krogih dandanes prava ničla. Faktum je dalje, da se vpraša pri vseh profesorskih namestitvah in torej tudi pri ustanovitvah novih univerz pred vsem: Kaj je kdo napisal izvirno znanstvenega? O izjemah vsled protekcije niti ne govorimo.

Vse to velja in mora veljati tudi za Slovence, če se naj kdaj uresniči njih želja po lastnem vseučilišču — njih hrepenenje po kulturnem napredku.

Očiten dokaz temu je zlasti dejstvo, da so rabili odlični faktorji dosedaj vedno napram nam izgovore, kakor so: „z veseljem, toda vam nedostaje učnih sil“, ali: „kje pa imate zadostno število znanstveno usposobljenih mož?“ itd. Saj se je v javni zbornični seji izrazil celo umrlí, Slovincem baš ne neprijazni minister V. pl. Hartl¹⁾ približno nekako takole: Ein Haus erbauen mit der Aufschrift „k. k. Universität“ heißt nicht eine Hochschule gründen. Dazu braucht man vor allem geeignete akademische Lehrer. In moč je imel v tem zmislu prav. Te besede podpišem rad tudi kot Slovenec.

Bolje nič kakor akademično zmašilo pod naslovom vseučilišča, ki bi se ga imeli sramovati.

Znanstvene razprave rojakov Slovencev so in bodo torej eno izmed najpotrebnejših in najpripravnejših sredstev v dosego slovenskega vseučilišča. Izvirnih znanstvenih razprav pa imamo pri nas preklicano malo.

Tu se nam vidi potrebno omeniti na kratko kompilacij, ki veljajo med Slovenci za nekaj višek znanosti. V znanstvenih krogih ne prihajajo navadno niti v poštev. Za znanstveno objektivno kvalifikacijo posameznika torej nimajo prav nobenega pomena. Isto velja o njih z ozirom na naše vseučiliško vprašanje.

Da pa imamo Slovenci nekaj sposobnih sil za znanstveno delovanje, dokazuje to, da priobčujejo naši rojaki v nemščini precej izvirnih znanstvenih spisov. Vsi ti spisi se le potope v „nemškem morju“. Za slovensko znanstveno literaturo nimajo nikakega pomena. Nemci prištevajo take spise vedno le „nemški (?) znanosti“. Tu se „Herrenvolk“ ne ozira prav nič na to, da je tako ravnanje zanj „pavovo perje“, da avtor ni Nemec ter da objavlja

¹⁾ Originala nimam pri roki. Zmisel zgornjih besedi pa odgovarja popolnoma pl. Hartlovim besedam in zlasti njegovim nazorom.

svoje misli le zato v nemškem jeziku, ker ga k temu sili dejstvo, da Slovenci niti nimamo organa, kjer bi objavljali izvirne znanstvene spise.

Jasno kakor beli dan izvira torej iz vsega navedenega, da potrebujemo danes pred vsem strogo znanstveno pisanega publicistiškega organa, ako hočemo: 1. na kulturnem polju sploh napredovati, oziroma ako nočemo še bolj zaostati; 2. ako naj se udomači tudi med nami **sistematična** gojitev znanstvenega dela in, kar je glavno, 3. če hočemo doseči kdaj kulturno središče, kakor so vseučilišča drugorodcev.

Za izdajanje takega organa nam je pa treba pripravne znanstvene organizacije. Posameznik ne bo takemu delu nikoli kos.

Na tem mestu bi pripomnil z ozirom na sedanjo organizacijo naših tudi „znanstvenih“ društev sledeče.

„Slovenska Matica“ ne izdaja sistematično izvirnih znanstvenih spisov. V to niti poklicana ni, oziroma to po § 1. njenih pravil iz leta 1906. njen edini in glavni namen ni. Leposlovna in znanstvena literatura sta dvojje; to tudi pri nas ne spada v eno skupno vrečo. Ali prvo ali drugo! Iz kumulacije obeh izvira prelahko nejasnost njenega obsega, iz te lahko premalo precizna definicija in pri ozkem duševnem obzorju tudi nejasnost pojmov. Poslednja in pomanjkanje takta sta pa že itak rakrana na našem narodnem telesu.

Strogo znanstveni spisi dalje niso vedno za širše občinstvo. Tu ne pomaga ves demokratizem naše dobe prav nič. Česar želodec ne prebavi, človeku le škoduje. To velja tudi z ozirom na človeško inteligenco in na naše čtivo.

„Muzejsko društvo“ v Ljubljani se omejuje, če smo prav poučeni, le na kranjske razmere in snovi.

Tudi publikacije „Zgodovinskega društva“ v Mariboru so (če ne nekako teritorialno) vsaj po vsebini omejene, ker se ne ozirajo na matematiško-naravoslovne razprave.

„Čas“ velja splošno za strankarski organ.

Sicer pa nimamo vobče nobenega splošno znanstvenega organa.

II.

„Verska“, „protiverska“ znanost ter „znanost brez predsodkov“.

Znanstvenikov, ki bi nam napisali izvirnih razprav, sicer imamo nekaj, nimamo jih pa zadosti ali celo preveč. Zato bi bilo treba tem

bolj paziti na to, da ne izgubimo nobenega in da si vzgojimo še novih sposobnih pisateljev. Ljuljko bi seveda morali uničevati brezobzirno že spočetka.

Kakor posamezniki ne pripadajo pri objektivnem znanstvenem delu, to je pri iskanju in stvarnem presojanju dokazov nobeni politiški stranki, enako bi ravno vsled tega tudi njih publicistiški organ, oziroma njih znanstvena organizacija ne smela prisegati na prapor te ali one politiške stranke.

Pred vsem ne bi smelo biti torej politično mišljenje posameznika ovira za skupno delo.

Da se ne bodo razumele te izjave napačno, hočemo nastopiti kakor sploh tako zlasti tukaj z odprtim vizirjem po reku, ki smo si ga napisali na čelo te študije.

Pogosto čitamo [ne oziraje se na nemško(?), torej nacionalno (?) znanost] o „verski“, o „protiverski“, odnosno o „znanosti brez predsodkov“.

Če se naj uresničijo zgoraj izražene zahteve, je potrebno, da smo si na jasnem o pojmu „znanost“ in o vrednosti ravnokar navedenih besedi.

Snov, ki jo imenujemo v navadnem življenju vodo, je brezlika. Pri gotovi toplini zmrzuje, obenem se razširi za enajstinko vsebine. Pri zračnem tlaku 76 cm je čista voda pri toplini + 4° C najgostejša.

S pomočjo električnega toka izpremenimo ob gotovih pogojih vodo tako, da dobimo več snovi, ki se razlikujejo bistveno od prvotne.

Vse te lastnosti spoznamo s poizkusom ali z opazovanjem v naravi lahko vsak trenotek. O njih resničnosti torej ne more biti dvojbe.

Kar je neovržno **dejstvo**, pa ne more spadati ne v področje „verske“ in tudi ne „brezverske“, oziroma „protiverske znanosti“. Vse to spada edinole v okvir človeškega objektivnega spoznanja — v obseg pojma „znanost“. Objektivna znanost se zato z vero niti primerjati ne da! Druga nima z drugo ničesar opraviti.¹⁾ — Če sploh kje, velja vsled tega tu: In necessariis unitas. . . .

¹⁾ V tem oziru je pri sedanjih naših razmerah neprecenljive vrednosti dr. J. E. Krekov govor v 40. seji XVIII. zborovanja poslanske zbornice 4. dec. 1907. (glej „Slovenec“, leto XXXV. št. 287), ki se glasi deloma doslovno:

„Vsak katoličan, ki se peča z znanstvom, najsi bo duhovnik ali škof ali kardinal, vsakdo, ki znanstveno dela, se v svoji stroki poda pod jurisdikcijo

Zasledujmo zgoraj navedeni poizkus dalje!

Kemija uči: 1. da dobimo po omenjenem potu dve snovi, vodik in kisik; 2. da sta v vodi vedno spojena po dva atoma vodika z enim atomom kisika; 3. da sta vodik in kisik prvini, to se pravi, da ju ni mogoče še dalje razkrojiti, kakor n. pr. vodo in enake snovi.

Vse to pa uči kemija le z dostavkom: „z dosedanjimi sredstvi in po dosedaj znanih metodah“.

Vsi ti nauki so hipoteze. Poslednja pa je samo formalno, začasno sredstvo, ki ga rabimo le, dokler nimamo strogega dokaza proti njemu. Večjega pomena ne pripisuje resen znanstvenik hipotezi nikoli. Le diletant zamenjava dejstvo in hipotezo, ker ju sploh ne loči zadostno. Za diletantizem pa ni odgovorno resno stremljenje po spoznanju.

Priznavam, da so zamenjavali in da zamenjavajo tudi dandanes celo resni znanstveniki včasih dejstvo s hipotezo. Iz tega pa ne izvira, da je veda „protiverska“ ali, če hočete, „verska“. Vsaka znanstvena zmota je le dokaz, da ne odgovarjajo ti ali oni nazori, to je tolmačenje posameznika dejstvom. Za zmote je vsak sam zase odgovoren, in sicer edinole poznavateljem dotičnega predmeta, ne pa — veda. V prilog temu jasno govori načelo, na katero se opirajo najresnejši znanstveni organi in ki se glasi približno: „Za vsebino in obliko spisov so odgovorni le pisatelji sami“.

Toliko z ozirom na naravoslovne stroke.

Kaj pa historiško-filološka spoznanja?

Metode posameznih strok so naravno različne. O teh tu ne govorimo. Sicer pa smelo trdim, da črpata zgodovina in filologija iz docela identnih ali vsaj logiško ekvivalentnih virov kakor naravoslovne stroke, in ti so: dejstva, opazovanje v najširšem pomenu besede (primerjanje) in konkluzije na podlagi objektivne kritike. Kaj je na teh verskega in kaj protiverskega?

Kar je (=eksistuje) in kar je bilo, je dejstvo. Le objektivno dokazani dogodki so del našega neovržnega spoznanja. Stvar, ki jo vsakdo lahko spozna in preizkusi, ne da bi jo mogel ovreči, to

strokovnjakov stroke, s katero se peča, in če se tam zmoti, ga ovrzite, toda konkretno in ne posplošujoče.“ . . . „Naravoslovec, ki ostane pri svoji stroki, ne dela filozofskih sklepov in se iz obmejnih področij svoje stroke ne poda na potovanje v tuja mu polja, ta bo z vernim katoličanom čisto lahko izhajal“.

Mislím, da mi g. dr. J. E. Krek pritrdi, ako dostávím tu deloma obratno, da nimajo v znanosti nestrokovnjaki sploh nobene jurisdikcije in da se v znanstvene diskusije sploh ne smejo vmešavati dotični stroki tuje snovi!

se pravi, popolnoma eksakten dokaz pa ne more tangirati kakih verskih nazorov.

Šele pri interpretaciji je možno, da se rezultati raznih preiskovalcev ne skladajo več. Interpretacija se mora namreč posluževati tudi v teh strokah pogosto analogije in hipoteze, da raztolmači nejasnosti.

Analogija ni absoluten dokaz; konkluzija na podlagi analogije torej ni absolutno obvezna. O hipotezi pa morda niti med Slovenci ne bo kdo trdil, da ima več veljave v zgodovinsko-filoloških študijah nego v naravoslovnih.

Kakor bi primerjal dejstvo stebri, ki ga ne premore noben val še tako deroče reke, tako se mi vidi hipoteza le ponton, teorija pa pontonski most. Kadar tega ne potrebujemo več, ga razderemo sami.

Dokler temelji znanost le na stebrih faktičnih opazovanj in stroge logike, je ni moči, ki bi nas ovirala staviti most preko prepadov teme in valov nevednosti. V istem hipu pa, ko smo prisiljeni uvesti hipotezo, stopimo v čolnič, ki ga lahko preobrne prvi veliki val.

Da nima torej dejstvo, oziroma rezultat golega opazovanja, odnosno strogo logičnih sklepov ne verskega, a tudi ne protiverskega značaja, leži na dlani. Omenjeni elementi nimajo kakor deli vede sploh prav nič opraviti z vero.

Isto pa velja tudi za hipotezo in teorijo. Ta trditev velja seveda le, dokler brzdamo svojo fantazijo, dokler ne filozofiramo po nepotrebnem in dokler ne prilagamo hipotezi in teoriji več važnosti, nego jima sodi, oziroma dokler nočemo z njima nikogar hote ali nehote — preslepiti. Obe sta znanosti, kakor rečeno, le formalno sredstvo za tolmačenje (začasno) nejasnih pojavov. Obe postaneta prelahko individualni in vsled tega celo vedi sami — nevarni!

S tem pa ne mislimo nastopiti zoper hipotezo sploh. In medio virtus. — Po naših mislih velja zato tu, če sploh kje, za **izobražene** ljudi¹⁾, ki nimajo posebne trme, drugi del našega načelnega stavka: in dubiis libertas!

Kaj ima torej objektivna znanost, ki obsega le stvarno dokazana spoznanja, z vero sploh opraviti? Kar je belo, ostane za normalno oko vedno belo. Kdor ne razlikuje barv, pa sploh ni

¹⁾ Kdor ne ve, koliko je 1krat 1, s tem se seveda ne da govoriti o diferencialih, determinantah itd.!

poklican soditi o kompozicijah, ki sestojajo iz njih. S pobarvanimi naočniki se seveda ne študirajo slike! —

Smelo izjavljamo zato na tem mestu, da je ni ne „verske“, pa tudi ne „brezverske“ znanosti, dokler imamo pred očmi le objektivno stremljenje po spoznanju dejstev, ne pa kako šarlatanstvo!

Razmišljanje v tej smeri bi nas dovedlo predaleč in bi tudi ne spadalo k stvari. Zato le še sledeče.

To, kar imenujejo nekateri „brezversko“, oziroma „versko“ znanost, se mi vidi le političen „Schlager“. Za resnega znanstvenika so prazne besede.

Politiki, ki stremi po moči in prevladi, se vidi v dosego svojega smotra vsako sredstvo dobro. Zato hoče zaslužniti tudi znanost, oziroma njene zastopnike, da bi izrabljala njih duševne sile v svoje namene. Politika, ki je poleg kapitala sicer največja vlačuga — bodisi na „verski“ ali „brezverski“ podlagi, to je docela vseeno — ona je mati „verske“, „brezverske“ znanosti kakor tudi izraza „znanost brez predsodka“. Politika pa ne imej, kakor rečeno, v znanstveni organizaciji in v njenem organu sploh nikakega mesta!

Ob pojasnjenih pogojih ne potrebujemo in ne sprejmemo torej, kakor mislim, nobene tuje firme: ne verske in ne brezverske. V tem zmislu moramo zahtevati za znanost in za znanstveno delo popolno svobodo.

Tu naj omenim prav na kratko še „znanost brez predsodkov“. —

Moderna znanost temelji na induktivni metodi. Ta ima zmisel le s pridržkom, da se razvija ter vrši vse sedaj kakor v preteklosti po stalnih, neovržnih, za vsak posamezni slučaj veljavnih — zakonih. To je prvi pogoj, morda (včasih) prvi — predsodek.

Pri znanstvenem delovanju se moramo opirati na literaturo, na podatke starejših avtorjev. Priznam, da nas pri tem podpira medsebojna objektivna kritika. Vprašati pa smemo pri vsem tem: kdo pa pričinja pri vsaki stvari z α , β . . . Do gotove meje imamo vsled tega že ob pričetku vsakega dela neke — predsodke ali vsaj predpogoje in starejše rezultate, na katere se opiramo hote ali ne hote.

O nekaterih stvareh se končno tudi ni mogoče vsepovsod neposredno prepričati. Vsak jih ne more preizkusiti sam. Radij! Mar naj vsled tega ta spoznanja sploh ignoriramo? Ali so ta le last ne-

katerih? V vseh takih slučajih se moramo zanašati na avtorjevo — verodostojnost, in ni li tudi ta — predsodek?

Že iz teh misli izvira, da je „znanost brez predsodkov“ — fantom! — To morda zadostuje.

Združenje vseh resno delujočih se mi vsled tega in pod pojasnjenimi pogoji ne vidi le mogoče, ampak celo posledica logičnih sklepov.

Nekaterim bi bilo na tem mestu kvečjemu priporočiti, da se primerno seznanijo s knjižico „Knigge: Umgang mit Menschen“. Nasprotstva so in bodo tudi med nami. A veliko vpliva oblika, ki jo damo svojim mislim . . . zato . . . in omnibus caritas. Polena pre-pustimo drugim!

III.

Kakšna naj bo naša znanstvena organizacija?

Pred vsem se mora popolnoma prilagoditi potrebam slovenskega naroda in zato naj bi bila:

- a) strogo znanstvena in
- b) popularno znanstvena.

Obe smeri, strogo kakor tudi popularno znanstvena, bi se imeli torej gojiti v okrilju enega in istega društva, ki ga vodi enoten odbor. Za vsako smer bi imela skrbeti posebna sekcija s posebnim pododborom zase, katerega člani so izbrani iz splošnega društvenega odbora.

Odgovarjaje raznim namenom obeh sekcij, naj sledi formalno ločena diskusija o nekaterih njih nalogah. Namenoma naj to ne bo v obliki kakih pravil.

a) Znanstvena sekcija.

V znanstveni sekciji naj se goji prosta veda na podlagi stroge medsebojne kritike. Delovanje naj se uredi po skupnem načrtu.

Izključeni bi imeli biti le te-le smeri duševnega delovanja: pravoslovje ter (abstraktna) filozofija. Tudi tehniške študije naj bi se sprejemale, v kolikor so znanstvene. Samo ob sebi se ume, da spada medicina v področje naravoslovja v širšem pomenu besede.

V skupni načrt naj bi se sprejeli zlasti sledeči nameni.

α) izdajanje slovensko pisanega znanstvenega organa, ki bi ustrezal po obsegu razmeram časa,

β) ustanovitev lastne znanstvene knjižnice — in eventualno

γ) prirejanje vseučiliških predavanj.

Vsi drugi nameni bi se od slučaja do slučaja natančno določili z ozirom na gmotno stanje društvene blagajne itd. O nekaterih posebnih važnih nalogah te sekcije bomo izpregovorili pozneje posebej še nekaj besedi.

Vodstvo znanstvene sekcije bi imelo biti le v rokah znanstveno originalno produktivnih članov. Nalogo, ki jo naj izvršimo, moramo namreč poznati. Ne poznamo pa ničesar, česar ne moremo sami presoditi. Ne „Klassengeist“ itd., le potreba jasne sodbe o vseh zadevnih momentih nam narekava to izjavo.

b) Poljudnoznanstvena sekcija.

V tej sekciji naj bi gojili znanost z namenom, da se seznani z rezultati moderne vede tudi širša javnost in da se povzdigne slovenski narod po tem potu na višjo stopnjo kulture.

Delovanje naj se tudi v tej skupini uredi po skupnem načrtu. Vodilne misli naj bi se pa prilagodile sledečim idejam.

Naš narod hoče in potrebuje duševne hrane, a kadar mu jo podajemo, ne zabimo, da potrebuje naše ljudstvo (duševnega) kruha in soli ne pa (duševnega) kavijara in ostrig! —

Iz znanstvene sekcije izključene stroke naj bi se tudi tukaj ne gojile.

Sicer bi bil namen te sekcije :

α) izdajanje poljudno pisane knjižnice ali, če možno, takega mesečnika — in eventualno

β) prirejanje poljudno znanstvenih predavanj.¹⁾

Posameznosti v programu te sekcije bi se določile po potrebi.

Njeno vodstvo bi bilo izročeno sekcijскому odboru, ki bi pa imel biti tako izbran, da je vsaj nekaj znanstveno originalno produktivnih društvenikov v njem.

(Konec prihodnjič.)

¹⁾ Za svojo osebo sem proti namenu sub β. Poljudno znanstvena predavanja pospešujejo namreč le površnost in domišljavost v krogu poslušalcev, katerim le prepogosto nedostaje potrebne resnobe.

Slovenska znanstvena organizacija in naše vseučiliško vprašanje.

Spisal dr. Karel Hinterlechner.

(Konec.)

IV.

Skupne direktive — izmena idej ter združevanje Slovanov na znanstvenem polju sploh.

naslednjem hočemo skicirati dodatno še nekaj misli o nalogah, ki čakajo slovenske znanstvene organizacije, oziroma njene znanstvene sekcije posebej.

Do poslednjih dob je bilo osredotočeno pri drugih narodih vse znanstveno delovanje razen na vseučiliščih v poljubno imenovanih znanstvenih klubih, društvih in v akademijah. Te institucije so bile in so še sedaj drugje zbirališča, oziroma združevališča duševnih delavcev raznih struj in panog. Vsakemu poznavalcu razmer je dalje znano, da so se vse dosedanje take koncentracije duševnih sil spontano omejevale ali da so jih silile razmere k neki omejitvi svojega delokroga. Šele v poslednjem času se je to deloma izpremenilo. Tudi v znanstvenem življenju se čuti namreč dandanes potreba dela v najširšem okviru.

Ideja združitve na najširši podlagi v prosep znanosti same je prodrla tudi v znanstvene kroge. Najprvo so se združile v nekak kartel vse nemške akademije. Tej združitvi je sledila pozneje internacionalna asocijacija skoro vseh evropskih in nekaterih izvenevropskih akademij. To zato, ker danes ne presega kulturno delo le materialnih sil posameznika ter tudi celih skupin, če imajo velik delokrog, to delo potrebuje tudi skupne direktive. Pa še nekaj. Sedanji nemški cesar se zelo trudi, da bi postale med Nemci in Amerikanci razmere, ki bi omogočile izmenjavo učnih moči nemških in ameriških vseučilišč. Namen tega stremljenja je brezdvomno razen politiskega tudi to, da se ustanovi ožji stik in da se doseže vsled tega izmenjava idej med obema narodoma. Za misli torej tudi tukaj.

10*

Jasno kakor beli dan pa je, da ne more škodovati to, kar koristi velikim narodom ali celim plemenom, mutatis mutandis kulturnemu razvoju malega narodiča slovenskega in kulturi slovanskega plemena sploh.

Med najimenitnejše naloge slovenske znanstvene organizacije bi torej spadalo naše zbliževanje, oziroma združevanje s posameznimi slovanskimi narodi na znanstvenem polju. Tuji bi seveda tudi drugim narodom ne smeli ostati. Dalje bi morala posredovati znanstvena sekcija, da bi prišlo do vsem skupne direktive in da bi se uredila hitrejša in sistematično osnovana izmena idej med zastopniki znanosti raznih slovanskih (vsaj avstro-ogrskih) narodov v prospeh njih kulturnega razvoja.

V.

Naše znanstvene zveze s Čehi in posebno njih vpliv na naše vseučiliško vprašanje.

Kadar je razgovor o slovenskem vseučiliškem vprašanju, poudarjajo nasprotniki in priznavamo tudi mi sami, da nam vsaj sedaj nedostaje vseh potrebnih učnih sil za ustanovitev in za uspešno vzdrževanje zavoda, kakršen naj bi bilo vseučilišče.

Proti temu nedostatku so pripravljeni pomagati nekateri z dobrimi sveti, drugi pa celo s sredstvi, ki se dado realizirati. Ničeva pa bodo ostala tudi ta, dokler ne storimo mi sami svoje dolžnosti in vseh za to potrebnih korakov. Slovenski narod je namreč mnogo premaloštevilen ob sedanjih razmerah in zlasti gmotno veliko preslaboten, da bi produciral toliko število sposobnih učnih sil, kolikor jih je treba istočasno na kateremkoli, čeprav provincialnem vseučilišču. V dokaz temu le sledeče. Profesorji na vseučiliščih morajo biti specialisti. Specijalne študije, potovanja i. t. d. stanejo mnogo denarja. Naše dijaštvo pa potrebuje še za navadne vseučiliške študije z malimi izjemami ustanov in javnih podpor. Razna dijaška podporna društva! Kdor je imel kdaj tako imenovani „lekcijski katalog“ kake univerze v rokah, ve vsaj približno, koliko je navedenih tam učnih sil, in potrdi gotovo že samo zato brez-pogojno naše nazore, ne da bi dokazovali njih utemeljenosti na dolgo in široko.

S tem pa nikakor ni rečeno, da sploh ne bi smeli Slovenci zahtevati zbok teh sedanjih razmer slovenskega kulturnega središča,

vseučilišča. Z zgornjo trditvijo smo hoteli le reči, da se z nami šali, nas goljufa, ali pa da vsaj naših razmer, oziroma vseučiliške institucije ne pozna, kdor nam prisoja za sedaj toliko moči.

Tej nalogi bi bili Slovenci kos le v najtesnejši zvezi z drugimi Slovani na znanstvenem polju. S Hrvati imamo sedaj nekako (rahlo) zvezo, a ti bi potrebovali sami še tuintam pomoči. Nam bi bilo pomagano v prvi vrsti s Čehi. Ti so pomagali svoj čas tudi Hrvatom pri ustanovitvi njih vseučilišča. Oni imajo poleg Poljakov edini med avstrijskimi Slovani danes dosti znanstvenikov, ki so sposobni za profesorska mesta. Taka pomoč bi končno tudi ne bila nič poniževalnega za nas. Pomislimo le, da kličejo celo (avstrijski) Nemci svoje brate iz „rajha“ v našo državo na avstrijske univerze in obratno!

Ako smo zgoraj dokazali, da bi nam kulturno zbližanje z drugimi Slovani koristilo, smemo zato tu smelo trditi, da nam je najtesnejša združitev zlasti s Čehi pravcata *conditio sine qua non* za naš nadaljnji kulturni razvoj in za izvedljivost naše zahteve po slovenskem vseučilišču. Pogoje za to združenje naj nam na naši strani ustvari bodoča naša znanstvena organizacija. Le mimogrede naj omenim, da se ozirajo na te momente tudi naši kompetentni faktorji veliko premalo!

Če je treba dostaviti tem mislim še kako besedo, naj bo to le sledeče! Socijalno rešitev posameznega individua, ki nima kapitala, pričakuje naša doba od združniške organizacije. Ta naj ga reši velekapitala. Za rešitev in napredek malih narodnostnih individuov pa veljajo prav isti zakoni. Tudi kulturno se bodo posamezni mali narodi osamosvojili le z narodno kulturno asocijacio, ki temelji na zdravi znanstveni organizaciji posameznega njenega člana.

VI.

Kulturna konkurenca — nove akvizicije.

Kdor ima priliko, opazovati življenje v kakem znanstvenem društvu, na kaki visoki šoli, v kakem posameznem kolegiju ali v kaki slično sestavljeni organizaciji, nam gotovo ne bo oporekal, ako trdimo, da veljajo za vse gibanje in delovanje v takih znanstvenih združitvah isti (splošni) zakoni, ki veljajo tudi za katerikoli drug organizem. Zlasti pa velja tole: 1. Kjer ni konkurence, ni sploh nobenega napredka ali pa gre vsaj polževo pot. 2. Organizem, ki se ne poživlja in okrepcava z novimi akvizicijami, ki ne asimiluje materialnih ali idealnih snovi, je obsojen na smrt.

Brez težav bi se dalo dalje dokazati, da o tako majhnem narodu, kakor smo Slovenci, ni misliti, da bi produciral kdaj toliko duševnih delavcev istočasno, da bi nastala zdrava konkurenca med zastopniki iste stroke. Večina ljudi si vrhutega uredi življenje, kadar se nima bati konkurence in to zlasti v poznejši dobi, kolikor mogoče — komodno. Od komodnosti pa znanost in kultura še nikdar in nikjer nista ničesar pridobili, zato tudi pri nas ne bodeta.

Duševne, to je kulturne konkurence nam je torej sploh treba. To tudi gotovo dobimo. Vprašanje je le, od katere strani pride. Zato glejmo, da jo dobimo od sorodnih, nam prijaznih narodov. Sicer se nam bo vsilila, oziroma vsiljevala od naših kulturnih nasprotnikov, od elementov, ki računajo z našo zaostalostjo in kulturno omejenostjo. Prvo bi vrhu drugega sami lahko tudi regulirali, kadar bi bilo treba in kadar bi hoteli, druge pa ne bo mogoče vselej.

Rekli smo, da organizem, ki se ne razvija, — umira. Organizacije, ki se ne okrepe z novimi akvizicijami, zaostajajo, ker bolj in bolj odrevne. Njih delovanje postaja bolj in bolj šablonsko. V kraljestvu šablone pa kraljuje „Klassengeist“ ali pa birokratizem, ki sta strupena sovražnika vsakega in torej tudi zdravega kulturnega napredka.

Avstrijski Nemci zahtevajo (vsaj deloma nevede) jako pametno z ozirom na lastno korist tako imenovano „Freizügigkeit“ dijakov in visokošolskih profesorjev z drugimi državami. Enako velja o cesarju Viljemu z ozirom na njegovo željo po izmeni nemških in ameriških vseučiliških profesorjev. Zato goje končno Nemci tako vneto tudi institucijo kongresov. Vse to jim le služi v namen po načrtu urejene in hitre izmene idej in svetovne konkurence.

Kar pa koristi kulturnemu življenju Nemcev, naj to isto mar škoduje razvoju naših kulturnih zmožnosti, če kedaj dobimo svoje vseučilišče?

Novi duševni delavci nam prineso novih sil, novih idej, ki koristijo nam, ker delajo med nami in za nas. Uničujejo pri tem itak le naše abderitstvo, le ljuljko, ki se šopiri med nami.

VII.

Kako naj deluje slovenska znanstvena organizacija v svrhu tesne znanstvene zveze z drugimi Slovani sploh in s Čehi posebej?

Na to vprašanje je danes, ko pred vsem slovenske znanstvene organizacije niti ni, težko odgovoriti. Dalje je to težko, ker imajo

pri tem odločevati tudi drugi Slovani. Ukazovati pa ne moremo nikomur, kako naj si kdo uredi svojo lastno hišo.

Pri vsem tem pa moramo vendar o tem izpregovoriti, ako se naj ne smatrajo naše besede o znanstveni združitvi z drugimi Slovani itd. za gole fraze, kakor jih imamo že itak na preostajanje.

Da se ne vtikam v znanstvene stroke, ki jih natančneje ne poznam, smatram za samo ob sebi umljivo. O histor.-filol. strokah naj govore poklicanejši.

V sledečem hočem torej govoriti le o matem.-naravoslovni skupini, a tudi o tej le splošno.

Nemci imajo institucijo, ki jo imenujejo „Versammlung deutscher Naturforscher und Ärzte“. Ta organizacija zboruje vsako leto.

Nekaj enakega imajo tudi Čehi. Njih organizacija bo zborovala ravno letos v Pragi. Kako je s tem vprašanjem pri Hrvatih in Srbih, mi ni docela znano. Za to tudi ne gre tu v prvi vrsti.

Jedro vse zadeve so sledeča vprašanja. Bi li ne delili spredaj (stran 94.) omenjene znanstvene sekcije v *a*) naravoslovno-matematiški in *b*) filološko-historijski oddelki? Ali ne bi mogel prevzeti potem prvi oddelki tudi vseh nalog, ki jih imajo zgoraj omenjene „Versammlungen“ in slične institucije? Morebiti imajo historiki in filologi kake enake združitve. Naloga filol.-histor. oddelka bi bila v tem slučaju vnaprej določena.

Vsak od teh dveh oddelkov bi imel stopiti v zvezo z vsaj vsemi drugimi avstro-ogorskimi Slovani. Vsi ti bi pa ustanovili potem skupno organizacijo, kakor bi po tehtnem preudarku zahtevale razmere od slučaja do slučaja.

Kakor je posamezni avstrijski slovanski narod v internacijonalnem znanstvenem koncertu dosedaj (bolj ali manj) malopomemben ali pa tudi docela brez veljave, ravno tako bi se morala prej ali slej vpoštevati omenjena institucija, in to tudi od naših kulturnih neprijateljev.

Predno se izvrši taka združitev, smo Slovani narodnost ena mozaik, ki ga vsak lahko igraje razmeče. Po združitvi bi bili pa kulturni organizem, ki bi produciral gotovo vedno zadostno število profesorskih kandidatov za razne stolice. S tem bi bil pa tudi konec vednemu očitaniu, da nimamo sposobnih učnih sil za vseučilišče. Ker bi se torej podpirali med seboj na zdravi konkurenčni osnovi, bi se okrepčal posameznik. Od poedinca bi pa imela tudi celokupnost mnogo koristi. V tej združitvi bi bila torej naša in vseh avstrijskih Slovanov kulturna sila.

Konec.

V 154. odborovi seji „Slovenske Matice“ dne 5. novembra l. l. se je v principu sklenilo proslaviti: a) štiristoletnico Primoža Trubarja, b) stoletnico rojstva dr. Janeza Bleiweisa in c) izdati v „Knezovi knjižnici“ poseben spis povodom upokojitve Matičnega častnega člana, vseučiliškega profesorja dr. V. Jagića. Bolj nego sploh kdaj se čutimo danes s Hrvati kot ena kulturna enota. Trubar, Bleiweis in hrvaški kulturni prvoboritelj Jagić, vsi so torej naši! Ta kulturni triumvirat hoče proslaviti naš prvi kulturni zavod za njegove vsakemu teh velmož specifične kulturne zasluge.

Ker mislim, da še niso sklenjeni vsi akti v tej zadevi in da si bo utegnil slavní odbor Matični še beliti glavo v tem oziru, zato naj se mi dovoli, da opozorim pred vsem Matični odbor, potem pa tudi vse druge kompetentne činitelje na sledeče.

Vsakterega človeka se spominjamo najprimerneje brez dvojbe z deli, ki se po svojem namenu najbolj približujejo slavljenčevemu mišljenju in delovanju. Kulturnih velmož torej s kulturnimi deli, ki so neovržno „monumentum aere perennius“. V našem slučaju bi to bilo morda z ustanovitvijo kulturne organizacije, kakor smo jo splošno (!) očrtali zgoraj. Ker bi se taka organizacija nanašala na preteklost le iz vzrokov spoštovanja, v tem ko bi imela svoje praktično lice obrnjeno v prihodnost, in pred vsem, ker bi bila njena naloga le iskanje resnice in širitev spoznanja, zato bi tej misli po naših skromnih nazorih morda tudi versko prepričanje posameznikov ne moglo nasprotovati — „iz principa“! —

Zaradi priprav za tako organizacijo naj bi se sklicala v Ljubljani enketa slovenskih znanstvenikov, ali naj bi pa vsaj povedal vsakteri v primerni obliki svoje tozadevno mnenje. Ako pa tudi to ne bi bilo mogoče, zlasti ker bi se stvar zavlekla, naj se pa vsaj ustanovi nemudoma v področju „Matice“ pripravljalni odbor, ki naj takoj ukrene vse potrebno po dogovoru s kompetentnimi faktorji.

Brez kulturnega domačega dela ni kulturnega napredka, brez tega pa ni velikih novih kulturnih pridobitev. To je končno zveza med idejami: znanstvena organizacija in slovensko vseučiliško vprašanje. Boj proti naravnim zakonom logike je tudi z ozirom na naš kulturni razvoj brezuspešen.

Slovenska znanstvena organizacija in naše vseučiliško vprašanje.

Drugi del.

Dr. Karel Hinterlechner.

„Sláb jenom ten, kdo ztratil v sebe víru,
a malým ten, kdo zná jen malý cíl.

Svatopluk Čech.

lanskem letniku „Ljubljanskega Zvona“ smo opozorili splošno na potrebo slovenske znanstvene organizacije. Tam smo očrtali tudi njeno razmerje napram našemu vseučiliškemu vprašanju. V dotičnem članku smo zastopali misel, da naj bi znanstvena

sekcija naše bodoče organizacije izdajala tudi znanstven organ, ki bi ustrezal razmeram časa. Naj o tem izpregovorimo natančneje.

* * *

Pred izdajo slovensko pisanega znanstvenega organa si moramo biti popolnoma na jasnem o nastopnih vprašanjih: 1.) Kje naj dobimo zadostno število za resno znanstveno delo sposobnih pisateljev? 2.) Kakšen značaj in kakšno obliko imej ta organ? 3.) V katerih krogih naj iščemo čitateljev? 4.) Kako finančno podpreti vso zadevo?

Pisateljsko vprašanje je spojeno ože, nego bi prvi trenotek mislili, z obema sledečima. Zato hočemo o prvih treh obenem razpravljati.

Za značaj si mislimo merodajno stališče, ki ga zavzamemo napram referatom o novostih na znanstvenem polju sploh.

Če se odločimo proti objavljanju referatov, bi najbrže kazalo izdajati publikacije, kakor so na primer „vestniki“ i. t. d., ki jih običajno predlagajo društva ob priliki svojih letnih občnih zborov. Ta oblika bi imela pri naših razmerah naslednje prednosti. Kadar ne bi imeli zadosti izvirnega gradiva, bi lahko izdali manjšo zbirko. V najneugodnejšem slučaju bi priredili celo vsaki dve leti po en „letnik“. S takim organom bi imela tudi najmanj sitnosti urednika.¹⁾

¹⁾ Eden za historiško-filološke in eden za matematiško-naravoslovne spise.

Vkljub ugodnostim, ki jih nudi ta oblika ob pomanjkanju gradiva, se nam pa vsiljujejo gotovi dvomi o njeni priporočljivosti. V teku razprave bomo skušali dokazati, da je treba za tako obliko organa mnogo več domačih sotrudnikov in najboljših, nego če uvedemo tudi referate.

Od „vestnika“ pričakujemo, da bi prinašal le večje in temeljitejše razprave. Manjših notic, zlasti takih, ki nam poteko prilično iz peresa, tako zvanega „drobiža“ bi namreč skoro ne smel sprejemati. Pomislimo le, kdaj iščemo v takih organih kake opazke ali kakega začasnega obvestila in sličnih drobnosti? Dalje je treba vpoštevati, da so v takem organu tudi diskusije o tem in onem skoro nemogoče ali vsaj otežkočene, ker so zakasnele, če bi izhajala vsako leto po ena knjiga in sicer samo izvirnih razprav.

Oglejmo si sedaj mesečnik ali četrtnik, ki bi prinašal sistematične referate o raznih znanstvenih tujih delih. Po legi naših pokrajin smo nekak most med Nemci in Italijani na eni in vsemi Jugoslovani na drugi strani. Zato nam je dostopna literatura vseh teh sosedov brez posebnih težkoč.

Kolikor mi je znano, nimajo na jugu niti Hrvatji ali Srbi, niti Bolgari lista, ki bi seznanjal čitateljstvo v vsakem oziru s sistematično znanstvenimi proizvodi bodisi sorodnih, bodisi sosednjih narodov in plemen. O ožji, sistematično gojeni znanstveni literarni zvezi med južnimi in severnimi Slovani pa skoro sploh govora ni. To velja najmanj za naravoslovne stroke. Vsled tega se dogaja, da se med seboj niti ne poznajo zastopniki enega in istega predmeta. —

Te okoliščnosti bi lahko postale sčasoma neprecenljive vrednosti za našo znanstveno organizacijo, odnosno za njen publicistični organ, če bi doumeli situacijo in jo konsekvntno ter popolnoma izrabljali.

To si mislimo takole. V Zagrebu, Belgradu in v Sofiji bi si morali pridobiti referentov za tam izhajajoče spise brez razlike strok. Ti poročevalci bi morali biti seveda na vrhu situacije in pristopna bi jim morala biti tudi vsa ondodna literatura. Naravno je, da bi se bilo obrniti zato pred vsem do ondodnih vseučiliških profesorjev in njih asistentov. Ta poročila bi morala biti namreč do skrajnosti popolna. Vsaj popolne naslove posameznih del, spisov, predavanj, znanstvenih društvenih protokolov i. t. d. bi morali objavljati in, če ne drugače, tudi v pristavljenem francoskem prevodu.

Na ta način bi postal naš organ nekak **repertorij vseh jugoslovanskih publikacij**. Tako bi imel razen za nas tudi za te narode same velik kulturni pomen, kajti ne bilo bi jim več treba segati po tuji, nemški, francoski literaturi, da se seznanjajo z deli svojih najbližjih sosedov, svojih rodnih bratov. Vse, kar zajemajo danes iz tujih virov, bi jim nudil potem domači ali pa vsaj domačemu najbližji.

Kot **repertorij** bi imel naš organ tudi za vse zapadne narode več ali manj vrednosti; sicer ne! Komu izmed nas se ni še pripetilo, da je vedel: spis te vsebine je že izšel, tudi pisatelj mi je morda znan, vprašanje je le: kje naj spis poiščem? To velja posebno, če je izšel v kakem manjšem listu. Tujcu, ki sploh ne pozna naših razmer, se pa to le tem laže pripeti, če ga dovede usoda na naše „znanstvene“ livade. To me uči izkušnja. Zato mislim, da ni nikako pretiravanje in utopija, če izrazim skromno mnenje, da bi okrepil tak organ našo pozicijo, ali bolje rečeno, da nam jo bi pridobil v znanstvenem svetu sploh.

Iz bistva tako zasnovanega delovanja sledi, da si pridobimo na omenjeni način celo vrsto znanstveno v vsakem oziru izurjenih in priznanih sodelavcev, ki postanejo gotovo naša zanesljiva opora še v nekem drugem oziru.

Vsak profesor-sodelavec naroča list gotovo za knjižnico svoje stolice. V tej knjižnici spoznavajo dijaki tak organ. Ko odidejo v praktično življenje, vsi gotovo ne odlože knjig in za vselej, vsaj vsi učitelji srednjih šol ne. Če bi bil naš list na višini situacije, bi zato morda smeli misliti, da se ga vsaj nekaj teh spomni in skuša pridobiti za učiteljske knjižnice onih zavodov, kjer bi delovali. Od Ljubljane do Sofije pa je teh nekaj. To bi pripomoglo vsaj razširjevanju organa, kar baje ne škoduje gmotnim razmeram kakega lista sploh in vsled tega tudi kakovosti njegove vsebine ne. —

Rekli smo, da bi morale biti zastopane med referati vse stroke duševnega dela; list bi moral biti izkratka po vsebini univerzalen.¹⁾ Ako odklonimo vsako specializacijo, se bo zanimalo namreč zanj brez dvoma sploh več čitateljev znanstvenih listov, nego če tega ne storimo.

Ker je to, kar zamenjavajo naša sedanja društva z drugimi, navadno le bolj krajevnega pomena, namišljeni organ pa bi bil popolnoma univerzalen z ozirom na jugoslovansko slovstvo, zato bi se osmelil misliti, da bi pridobili z zamenjavo brezprimerno

¹⁾ Nikakor pa ne posplošujoč in zato — plitev!

več publikacij nego sedanje institucije. In to se mi vidi zlasti zato važno, ker bi položili na ta način naraven univerzalen temelj veliki znanstveni knjižnici, kakršne dandanes pogrešamo žalibog vsaj za naravoslovne predmete.

Zgodi se pa na opisani način mogoče še več. Ker takega organa, kakršnega sem očrtal, dosedaj vsaj Jugoslovani, Čehi in menda tudi Poljaki nimajo, zato bi postal naš list — spretno urejevan — eventualno zbirališče vseh avstro-ogrskih Slovanov z ozirom na pereča znanstvena dnevna vprašanja. Čez noč seveda ne, še manj pa brez vztrajnega resnega dela! — Tudi primerne in dostojne reklame pri tem ne bi smeli zaničevati.

V svojem prvem članku sem zastopal mnenje,¹⁾ da nam je vsekakor potrebno zbliževanje na kulturnem polju z drugimi, vsaj z avstro-ogorskimi Slovani in posebno s Čehi. Tam sem skušal pokazati tudi pot, kako bi se to izvršilo. Ena pot bi bile združitve, kakršne so pri Nemcih njih „Versammlungen“ itd. Tu imamo drugo pot: sistematično urejeno, univerzalno referatstvo o vsaj vseh jugoslovanskih duševnih proizvodih in o najvažnejših zapadnoevropskih.

V navedenih ozirih mi poreko morda oponenti: to je vse prav lepo, le žal, da ni izvedljivo pri nas, in sicer iz nastopnih razlogov: 1.) Kje imamo garancijo, da nas bodo hoteli sorodni Slovani podpirati? 2.) Kje dobiti za to potrebno znanstveno literaturo zapadnih plemen? 3.) Kdo bo referiral o njej? —

Človek ostane človek, tudi če se je povzpел do najvišje stopnje inteligence. Dama, ki se šeta v novi toaleti, ali pa znanstvenik, ki je izdal novo publikacijo, oba sta si do gotove meje v temle enaka: Dama hoče, da jo občuduješ, da se pečaš z njeno toaleta, znanstvenik si želi, da se pečas z njegovimi mislimi! Znanstvenika pa ne podpira nobena stvar bolj nego kratki referati, iz katerih izprevidiš, kaj je dognal. Zato je težko misliti, da avtorjev ali referentov za posamezne skupine sploh ne bi bilo našemu načrtu pridobiti, to posebno tedaj, če bi uvedli sistem avtorreferatov, ki se je obnesel tako izborna že pri drugih narodih.

Od referata namreč ni treba vedno zahtevati, da je kritičen. V mnogih primerih nam zadostuje, da zvemo vsebino spisa. Ako koga zanima spis posebej, ga prebere itak sam, da si ustvari svojo sodbo in da ni odvisen duševno od drugih. Vsak tak referat pa napiše

¹⁾ „Ljubljanski Zvon“ 1908, str. 147. nasl.

brez dvoma najhitreje in najlaže pisatelj sam, in sicer, kakor rečeno, tudi zato, ker je njemu v korist.

Najboljši dokaz za rabljivost in priljubljenost takih nekritičnih podatkov o novostih na znanstveno-literarnem polju, kjer ne gre za okus, ampak le za dejstva, so nekateri nemški listi. Za zgled naj navedem tu „Geologisches Centralblatt“. List je pisan deloma nemško, deloma francosko in deloma angleško v eni in isti izdaji. Je pa takih organov še mnogo.

Izrečno naj poudarjam, da naj bi prinašal naš organ poleg referatov tudi izvirne znanstvene spise.

Drugi pomislek se je glasil: Kje dobiti za referatstvo potrebne znanstvene literature zapadnih velikih plemen?

Iz početka bo to deloma težko; pozneje, če bodo videli drugorodci, da se resno trudimo, nam bodo pa — na dom pošiljali knjige. To je povsod tako in pri nas ne bo drugače, kajti referatov potrebuje tudi knjigotržec. Vsak referat je na eni strani resno znanstveno delo, na drugi pa prav navadna — trgovska reklama. Ekstrema se tangunt. — Rekli smo, da bodo pri tem iz početka tudi težave. Toda, kaj nimamo nekaj znanstveno delujočih mož v raznih vseučiliških mestih, kjer je lažje priti do literature nego v kakem mestecu? Mar imajo ti možje le pravico, se žerirati za Slovenca, kadar mislijo dobiti pod tem titulom kako zaželjeno mesto? Ali ni vsaka pravica obenem mati gotovih dolžnosti? Sveta dolžnost te kohorte bi bila, da gre prva v ogenj. Ne zahtevajmo od nikogar več, nego mu dopuščajo moči, a ravnajmo se obenem tudi po geslu: „Kar more, to mož je storiti dolžan“!

Omenili smo, da bi nam zalagatelji pošiljali brezdvomno recenzijske izvode, kakor hitro bi doznali, da so referati v našem organu krepka reklama zanje. Ako bi zbirali tudi te izvode v namišljeni knjižnici, bi si nabrali zbirko, ne da bi nas stalo le en vinar. Zato bi bilo treba seveda toliko idealizma, da si ne bi pridržali referenti sami knjig.

Življenje je boj. Za končno zmago v vsakem boju je treba razen potrebnih moči tudi pravega, do poslednje točke izdelanega, jasnega načrta. V tem mora biti določen vsakemu njegovim močem primeren posel. Tako tudi našim visokošolcem, zlasti starejšim.

Na največ vseučiliščih imajo institucijo konverzatorijev. Posameznim dijakom se izroče na novo izišle publikacije. Njih naloga je potem poročati o vsebini dotičnih spisov. Ta poročila so

le nekritični referati. Zakaj bi mi ne navajali svoje akademične mladine na isti način k pozitivnemu delu? Treba bi bilo le, da nam napišejo vsebino prečitanega spisa na kratko, in na mah bi imeli lahko idealno nadahnjeno četo sotrudnikov! V teh krogih imamo pravcati zaklad, samo vzdigniti ga je treba. Vsekakor bi morali seveda vse te referate izvedenejši poznavalci še prebrati, predno bi šli v tisk. Mladina je včasih le preidealna.

Ob kooperaciji z vseučiliško mladino v svrhu izpopolnitve referatstva bi imeli od tega obe stranki dobiček. Znanstveni organ bi si pridobil sotrudnikov, sotrudniki bi se pa izurili bolj ali manj (to bi bilo odvisno od posameznika) v publikovanju. Iz vsakega jajca se seveda ne izvali piščec. Nekaj več publicistov bi pa imeli vsled tega gotovo, nego jih imamo danes, to bi bila naša literarnoznanstvena „Jungmannschaft“. Nikake utopije pa niso, ako pričakujem od tega dela uspeha tudi za poznejše življenje posameznika. Glavni referenti bi morali biti seveda samostojno delujoči naši znanstveniki.

V nekaterih dunajskih znanstvenih institucijah je običaj, da poročajo njih predstojniki v javnem zboru o delovanju dotične organizacije. V teh poročilih se nahajajo tudi podatki, ki se nanašajo na delovanje enakih društev v dotični stroki, torej tudi podatki o činiteljih, ki niso v organski zvezi z dotično institucijo samo, ki so docela samostojni in jim nima vsakokratni poročevalec sploh ničesar ukazovati.

Slično bi mi lahko ravnali v svojem znanstvenem organu. Naprositi bi bilo treba tajništva raznih slovanskih akademij ter večjih znanstvenih društev, da bi nam pošiljala svoja poročila. Kar bi izšlo v tisku, bi morali predelati pač sami primerno. S tem bi se informirali sorodni narodi o delovanju posameznika, kar bi gotovo vplivalo na skupne načrte. To bi pospeševalo misel o skupnih smotrih. Na ta način bi bilo omogočeno pravo zbliževanje, oziroma združevanje posameznih slovanskih narodov na znanstvenem polju. To bi bil izkratka še en način, kako bi pospeševali hitro in sistematično osnovano izmeno idej¹⁾ med zastopniki znanosti raznih slovanskih narodnosti . . . Obenem bi pa napeljali s tem vodo na svoj mlin.

Razmišljanje o tej stvari bi lahko še nadaljevali. Vsakomur, ki je zmožen samostojno misliti, pa zadostuje menda že to, da si ustvari definitivno lastno sodbo v prilog našim mislim o obliki našega bodočega znanstvenega organa.

¹⁾ Glej prvi članek. IV., V., VI. in VII. poglavje.

Slovenci smo prožeti z nemškim separatizmom; odtod morda opozicijski duh v naših vrstah. Ta duh napoti lahko koga, da nas vsaj vpraša, v katerem jeziku naj bi izhajali referati o publikacijah, o delovanju sorodnih slovanskih narodov i. t. d. —

Po § 5. pravil češke cesarja Frančiška Jožefa akademije znanosti in umetnosti je ta upravičena, sprejemati in objavljati spise svojih vnanjih članov, tudi če dotična dela niso spisana v češčini. Doda se jim le prestava ali pa se objavi obenem češki izpisek. Še liberalnejša je v tem oziru (če sploh mogoče) kraljeva češka družba znanosti v Pragi. Po § 21. svojih pravil objavlja doposlane spise razen v vseh slovanskih jezikih tudi v nemščini, latinščini, francoščini, italijanščini ali v angleščini, in to brez prestave! Ta družba je v Avstriji sploh najstarejša korporacija te vrste. Za presojo njenega znanstvenega glasu naj zadostuje, če omenim, da so njeni člani profesorji raznih čeških visokih šol. Ako priobčujeta češka akademija in češka družba znanosti znanstvene spise v raznih in celo v neslovanskih jezikih, bi mislili, da sme za nas Slovence vsaj veljati, da lahko objavlja vsak Slovan svoje spise v našem organu v svojem jeziku, če je snov le strogo znanstvena.

Na tem mestu naj se nam dovoli, da postanemo nekoliko osebni. Leta 1902. smo priobčili v „Vestniku Královské české společnosti náuk“ (k. č. družba znanosti) dve v slovenskem jeziku spisani razpravi. To navajamo zato, ker sta izšli ob istem času tudi v „Jahrbuch der k. k. geolog. Reichsanstalt“. Toda ne mislite, da je bila morda ena ali druga vtihotapljena! V obeh izdajah stoji črno na belem, da izide spis „ob istem času“ v nemškem, oziroma slovenskem jeziku. Oba urednika sta za to vedela, a spotikal se ni ob tej okolnosti nobeden, dobro vedoč, da ni nič izrednega, če izide isti članek ob istem času v dveh različnih jezikih. Tako postopajo tudi Rusi, Poljaki, Čehi in drugi! Ako bi torej pri nas izšel kdaj kak članek, ki je bil istočasno oddan tudi kakemu tujemu, recimo nemškemu uredništvu, bi to ne bil nikak — „smrten greh“! Nasprotno. O takih pisateljih bi vsaj vedeli, da se ne boje niti najširše znanstvene javnosti. Taka kontrola bi bila pri nas, vsaj dokler se ne izboljšajo razmere v tem oziru, celo prav zdrava! —

Mogoče bomo imeli vzlic vsem navedenim momentom še dvomljivcev - pesimistov v lastnih vrstah. Ž njimi moramo najresneje računati, taki elementi so vsaki akciji najnevarnejši. Od teh razdiralcev

sprejme vsako delo kal smrti že ob svojem porodu. Zato se bo treba obrniti do njih z najresnejšim pozivom, naj nam ne delajo težkoč. Če že nočejo ali če nimajo poguma in moči aktivno sodelovati, naj nam vsaj ne škodijo. Škode nas pa obvarujejo najsigurneje, ako ne rabijo plurala: „Tega ne zmoremo“. Tu tudi ni na mestu „pluralis maiestaticus“. Take eksistence naj govore v ednini!

Kaj zmoreta trdna volja in pozitivno znanje, tega nas uči najjasneje naša mlada umetniška organizacija. Ljubljana jo je sprejela z nekakim suverenim nastopom. Tako približno, kakor sodi človek, ki mu pravi demon: „Snovi ne obvladuješ, toda pokazati ne smeš tega za nobeno ceno, torej . . . zabavljaj! Rizika, da izgubiš kaj ugleda, imaš pri tem ravnanju jako malo.“ „Ljudstvo“ te bo le občudovalo, kak „duševen velikan si!“ — Naša sreča je bila, da se možje, ki jih ni spoznal in priznal za umetnike lastni njih narod, niso ustrašili, da so šli med svet, tja, kamor spada umetnik! —

Tu so zato umestna vprašanja: ali naj ostane naš znanstvenik za vedno v zapečku? ali naj rabota i nadalje le za tujca? ali ne velja tudi za znanstvenika, kar so storili naši umetniki? Poguma je treba! „Skromna in tiha ljudstva pa so igrala še vsekdar vlogo — sužnjev.“¹⁾

(Konec prihodnjič.)

Od brega se reka zelena vali.

Od brega se reka zelena vali razpenjena, razbrzdana, v daljavi tam daleč v naročje hiti oblastnega oceana,	O, to je šum in šepet in hrup v valovih temnozelenih, o, to je neizprosni obup v dušah zapuščenih . . .
---	--

To je viharna, brezupna mladost,
ki tava samotna po svetu,
neomejena, brezmejna prostost
v duha drzovitem poletu!

G. Koritnik.

¹⁾ A. Aškerc „Za vseučilišče v Ljubljani“. „Ljublj. Zvon“ štev. 12., 1901.
„Ljubljanski Zvon“ 1. XXIX. 1909.

Slovenska znanstvena organizacija in naše vseučiliško vprašanje.

Drugi del.

Dr. Karel Hinterlechner.

(Konec.)

Odgovoriti nam je sedaj le še na finančno vprašanje. Da se potrebuje za izdajo znanstvenega organa mnogo, da, celo veliko več denarja nego za vsak drug list, tega ni treba dokazovati. Stroški ogromni, plačujočih naročnikov malo, drugi, s katerimi bi bilo računati, so pred vsem le taki, ki bi nam nudili „blago za blago“: publikacije za publikacije, in da bi jih le bilo veliko! Kako torej uspevati, dokler sta brezplačna med nami le zrak in smrt? Posebno če hočemo s svojimi publikacijami pridobiti več publikacij nego vse sedanje ljubljanske institucije, in to moramo doseči! Ne slepomiškajmo se! Brez krepke podpore odločilnih faktorjev ni upanja za uspeh, brez tega pa ne bo vseučilišča, kvečemu vseučiliško — zmašilo, ki bi nam faktično le škodovalo. Dosedaj si nismo, žalibog, v teh ozirih niti z osnovnimi pojmi na jasnem! Vseučilišč ne ustvarjajo nobenemu narodu **politiki**, to je naloga **znanstvenikov**; politik pa mora biti toliko nabražen, da spozna potrebo in skrbi za primerne **gmotne podpore za duševno delo**. Za javne institucije zahtevati primernih javnih podpor pa menda tudi ni smelost.

Deželni zbor kranjski je sklenil v seji dne 28. februarja l. 1898., da bo prispevala dežela Kranjska 500.000 K k ustanovitvi vseučilišča v Ljubljani; eventualno narasle obresti naj se porabijo svojčas za ustanove slušateljem ljubljanskega vseučilišča. Ta prispevek je v celem znesku izplačal deželni zaklad vseučiliškemu zakladu. Denar je naložen v vrednostnih papirjih in v hranilnici. Že l. 1907. so znašale obresti od njega celih 25.780 K 28 h. L. 1908. je znašal fond okroglo 640.000 K. Naj omenimo, da je dekan Jan Wieser v Velikovcu daroval za vseučiliški zaklad 1000 K l. 1901.

Skrbeti za ustanove bodočim slušateljem ljubljanskega vseučilišča se mi vidi jako lepo in koristno; vprašanje je le, če je to tudi racionalno ob naših sedanjih razmerah. O tem dvomim.

Prvi pogoj, ki se naj šele izpolni, je slovenska znanstvena organizacija in njeno literarno delovanje. Poudarjam: pogoj, ki se naj šele izpolni, a ki je pravzaprav osnova vsej nadaljnji akciji. Dijaško vprašanje pride v drugi vrsti v poštev, kajti slušateljev imamo, znanstvene literature pa gotovo premalo. Zato je danes za vseučiliško akcijo veliko večjega pomena vprašanje: bi se li ne smele porabljati vsaj deloma obresti od navedenega pol milijona kron v podporo naše namišljene znanstvene organizacije, odnosno njenega znanstvenega organa?

Ker bi se dala vsa znanstvena organizacija slovenska ustvariti že samo z enim delom obresti, ki jih donša glavica „cesarja Franca Jožefa I. vseučiliškega fonda“, se mi vidi nepotrebno, tozadevno diskuzijo tu obširno nadaljevati. Navesti pa moram to-le za zgled.

V zadnji številki omenjena „Kr. češka družba znanosti“ v Pragi dobiva že od l. 1883. od dežele po 8000 in od države po 10.000 K podpore, skupaj torej 18.000 K in prosto erarsko stanovanje. Vrhutega je imela že 1884. l. 80.000 K premoženja, kar donša po 4% 3200 K obresti na leto. To društvo torej lahko uporablja za svoje znanstveno delovanje že 25 let vsako leto po 21.000 K (18.000 + 3200 obresti). — Dalje en zgled iz pruske Šlezije. 85. letnemu poročilu društva „Schlesische Gesellschaft für vaterländische Cultur“ (pro 1907) v Vratislavi smo posneli, da ima letne podpore od ondotnega „Provinzialausschuß“¹⁾ 3000 mark in od magistrata v Vratislavi 300 mark, skupaj okroglo 3883 K.

V malem nižjeavstrijskem mestecu Eggenburgu, ki je štelo še l. 1900. le 3194 prebivalcev, so ustanovili pred nekaj leti muzej, ki se prav lepo razvija vsled marljivosti par ondotnih, zlasti za naravoslovje zelo zaslužnih — laikov. Po odborovem poročilu je dobil ta muzej leta 1907. sledeče podpore: od naučnega ministrstva 3000 K, od nižjeavstrijskega namestništva 1000 K, od dunajskega mesta 1000 K, od deželnega odbora nižjeavstrijskega 2000 K, skupaj 7000 K. Ljubljansko muzejsko društvo je pa dobilo isto leto,

¹⁾ Približno to, kar pri nas deželni odbor.

čeprav izdaja dva organa: „Izvestja“ in sedanjo „Carniolio“ od naučnega ministrstva 600 K, od drugod pa prav nič. Kar je dala cesarska akademija dunajska (enkratno specijalno podporo 300 K za neki nemški spis), nam to nič mar ni. V normalnih časih daje temu društvu deželni zbor vojvodine Kranjske po 800 K letne podpore, za Slovence torej 400 K; radi obstrukcije se ta podpora dosedaj dvakrat ni izplačala. Vse druge postojanke se ne smejo vpoštevati, ker niso stalne; tako se za bodoče najbrže ne sme absolutno gotovo računati s Kranjsko hranilnico.

Subvencije, ki jih dobiva muzejsko društvo kranjsko, so tako pičle, da vsled tega tudi o potrebnem in uspešnem znanstvenem delu niti govora ne more biti, in posebno ne z ozirom na slovensko stvar.

Te paralele, če bi se odločil kranjski deželni zbor podpirati namišljeno slovensko znanstveno organizacijo! Ali se bi morda smelo pričakovati tudi kake podpore od Ljubljane — po vratislavskem zgledu?

Ne varajmo se glede subvencij! S sklepom, da se razpiše nagrada za kako slovensko pisano znanstveno razpravo, ni prav nič storjeno. To je palijativno sredstvo, . . . mi pa potrebujemo radikalne operacije!)

Samo ob sebi se razume, da bi stopili prej ali slej tudi pred našo centralno vlado s prošnjo za podporo. Vsekakor bi pa morali seveda imeti do tedaj že kaj pokazati. Pri tem naj ne pozabijo kompetentni faktorji: Kdor mnogo zahteva od države, dobi malo, — kdor malo, pa nič. — Če dobe drugi narodi mnogo večje vsote nego Slovenci, čeprav ima vsak po več od države podpiranih institucij in korporacij, koliko bolj bomo zato upravičeni mi, zahtevati primerno visoke, izdatne državne podpore, kajti dosedaj Slovenci gotovo niso izrabljali tega, kar bi bili smeli **zahtevati**.

Deželni muzej „Rudolfinum“ in njegove znanstvene naravoslovne zbirke.

V kolikor se nanaša diskusija na deželni muzej v Ljubljani, se mislim omejiti strogo le na naravoslovne predmete, s posebnim poudarkom mineralogije in sorodnih strok.

¹⁾ Za leto 1909. je deželni odbor kranjski proračunil darila za 3 znanstvene spise po 1000 K, skupaj 3000 K. Op. uredn.

Povsod velja dandanes v muzejih načelo: razdelitev dela. V prvi vrsti za naravoslovne predmete. Doba, v kateri je mogla ena oseba obvladati vse naravoslovje, je minila. Danes živimo v času specializacije, če nočemo igrati šušmarske vloge. Tega pa nikakor ne smemo, ako naj bo deželni muzej znanstven institut. Pod drugim naslovom sploh nima eksistenčne pravice! Nam Slovencem mora postati ljubljanski muzej to, kar je Čehom njih muzej v Pragi: zbirališče vseh duševnih sil brez razlike strank in strok. Tu mora biti mesta vsakomur, ki je pripravljen resno delovati.

Princip specializacije nam veleva, da zahtevamo za vsako izmed naravoslovnih strok posebnega znanstvenega referenta, torej enega za živalstvo, enega za botaniko in enega za mineralogijo in sorodne stroke (geologija, petrografija i.t.d.). Toda, kje jih dobiti? Pač težko vprašanje, ko imamo sedaj v Ljubljani dve popolni gimnaziji, pripravnico in licej. Prepričan sem, da prevzame pogojno referat o botaniki za kranjsko floro prezaslužni g. šolski svetnik A. Paulin, če stopi slavní deželni odbor ž njim v dogovor. Referat za živalstvo bi prevzel nemara tudi še kdo radevolje. Glede mineralogije, petrografije in geologije je istotako nekdo pripravljen včasí sodelovati, vsaj kadar bi bival v Ljubljani. Razume se: z ozirom na znanstveno delo. Administrativne agende bi ostale v vsakem oziru vodstvu, ki bi pa poročalo deželnemu odboru le sporazumno z refenti posameznih strok. Ti referenti bi seveda ne bili nikaki deželni uslužbenci, to je že zaradi poklica vsakega posameznega jasno.

Kako urediti zoološki in botaniški oddelek, o tem bi imela odločilno besedo dotična refenta. Omenim naj tu le, da bi zoolog moral dobivati letno stipendijo, da bi se izpopolnjeval na zoološki staciji v Trstu, oziroma v Neapolju. Obvezan bi moral biti, zato prijavljati v slovenskem jeziku poročila o svojem delu in kake znanstvene spise. Botaniku bi bilo krepko pomagati, da bi hitreje mogel izdajati svojo „Flora Carniolica“ i. t. d. Edino z ozirom na mineralogijo in na sorodne skupine naj se mi dovoli zastopati na tem mestu nekaj specialnih misli.

Pred več časom je bilo videti na Tirolskem, kamorkoli si prišel, jezuvite in njih učence, ki so nabirali naravoslovskih objektov: rastlin, hribin, okamenin itd. Znano je, da ima ta red vzgojevališč in srednjih šol v raznih krajih, in zato se je splošno mislilo, da so nabirali izletniki navedenih stvari za take zavode. Ljudje pa, ki vedo, da stremijo jezuvitje vedno in povsod za svojimi velikimi

cilji, domnevajo, da ti ekskurzijonisti niso imeli na umu le svojih srednješolskih zavodov, saj hočejo dobiti svoje vseučilišče v Solnogradu! Tu bodo potrebovali naravoslovskih zbirk! Kupiti vse? To bi stalo ogromno denarja, čeprav imajo tudi tam zbirke, kakor v Ljubljani v muzeju. Kaj je torej naravnejše, nego če se pripravljajo tudi v tem oziru tako, kakor velewa to človeku ... zdrav razum. In mi Slovenci ...? Koliko imamo na deželi duhovščine, učiteljev, ki ne vedo ob velikih počitnicah kam s časom, koliko je slovenskih visokošolcev, ki so na počitnicah v domači vasi, odkoder nimajo daleč do (morda) najzanimivejših krajev! Ali ne bi mogli ti po navodilu zbirati naravoslovskih objektov ter jih pošiljati od časa do časa vestno etiketovane v centralo, ki nam naj bi bil ljubljanski muzej? In gospodje srednješolski profesorji slovenske narodnosti, ali ne bi mogli tudi ti pri tem delu sodelovati? Ali so oni kaj več nego njih kolegi na čeških srednjih šolah? K tem naj se gre učiti naša inteligenca, posvetna in duhovska, marljivosti, vztrajnosti in dela po načrtu v znanstvene svrhe kakor tudi sploh. Prepričani smemo biti, da pošlje zadostno izobražen Čeh brez izjeme vsak naravoslovni objekt, vsako izkopino, sploh vsako reč, o kateri misli, da bi je želeli v praškem muzeju, nemudoma tja. In mi Slovenci ...?

Ne morem si kaj, da ne bi omenil na tem mestu prošnje deželnega odbora vojvodine Kranjske (z 15. dne meseca januarja 1898. leta, št. 345) do vodstva c. kr. geološkega državnega zavoda na Dunaju v zadevi zbiranja geološko-paleontoloških objektov in oddaje dublet deželnemu muzeju „Rudolfinu“ v Ljubljani. Dotičnik, ki je informoval deželni odbor o navedeni zadevi, ni natančno premislil vse stvari, ali pa niti poznal ni truda in težav, ki jih ima geolog pri delu v terenu. Ako opravlja mesece dolgo ob vsakem vremenu svojo službo pod milim nebom, se mora pogostoma sam hote ali nehote omejevati pri zbiranju okamenin. Navadno jemljemo povsod le to s seboj, kar neogibno potrebujemo. Zadostuje naj, če omenim, da geolog pogostoma od 5 do 5 minut ne more jamčiti, da ne najde petrefakta, ki jih mora nabrati; trud je potem postransko vprašanje, ki postane zlasti v hribih prehitro zelo pomembno za fizične sile preiskovalca. In pri tem naj nabira uradnik, ki je dodeljen morda popolnoma slučajno k mapovanju na Kranjsko, za ljubljanske muzejske zbirke, za katerih razvoj in procvit nima morda niti vzroka zanimati se! To mogoče celo ob zavesti, da ne store v prvi vrsti poklicane osebe niti svoje dolžnosti. Tudi če sodimo

previdno, smemo tu ponoviti, da temelji vsaka taka prošnja na docela enostranskih informacijah. Odtod tako sijajen uspeh do današnjega dne! Edino le narodna zavest in osebna požrtvovalnost mapujočega geologa ga utegneta napotiti, da nabira material za naš muzej, sicer je škoda prav vsake besede. Tudi iz drugih muzejev ne pričakujmo ničesar! V tem oziru upam, da me bodo razumeli — vsaj na podlagi aktov na kompetentnem mestu. —

V publikacijah „Slovenske Matice“ nam je podal gospod prof. F. Seidl monografijo Kamniških planin. Da je bil temu kos, je obiskaval ob počitnicah več let te Alpe; pozna jih torej gotovo predobro. Preje je prepotoval velik del Krasa. Znana mu je Dolenjska in samo ob sebi razumljivo tudi solnčna Goriška. Zato bi bil omenjeni gospod pred vsem poklican, da bi mu poverila bodoča slovenska znanstvena organizacija nalog, da nam organizuje, oziroma vodi in informuje strokovne nabiralce po deželi. Mislim, da se ne motim, ako domnevam, da nam ne odreče gosp. profesor svoje pomoči v tem zmislu. V kolikor bi šlo za kristalinske hribine, prevzel bi eventualno nekdo vse podrobno delo z veseljem. Tako bi prišli do popolne zbirke z ozirom na slovenske pokrajine.

Ob meji teh pa svet ne bi smel biti za nas zagrajen. Da dobimo objektov, ki se potrebujejo še sicer pri vseučiliškem znanstvenem pouku, treba bi bilo tudi še pripravnega materiala iz drugih krajev. Naša dežela je v mineraloškem oziru namreč zelo revna. Kako dobiti takih predmetov, hočemo pokazati v nastopnem.

Pred vsem lahko pričnemo zamenjavati dublete, ki jih imamo, za druge objekte, ki nam jih ni lahko dobiti. Dalje bi nam morda nabral kak rojak to in ono v tujini, če bi bil poučen o podrobnostih i. t. d. Gotovo bi pa nekdo pričel nabirati na svojih obsežnih potovanjih širom dežel češke krone vse, kar bi se mu zdelo v take namene porabno. Neprimerno uspešnejšo akcijo bi seveda lahko pričeli takole: Avstrijska država ima v raznih kronovinah prav raznovrstnih rudnikov. Ti so neizcrpljiv vir za mineraloga, petrografa i. t. d. Rudniška vodstva ne oddajajo sicer dandanes svojih najdb vsakomur brez denarja, za to bi imela preveč prosilcev. Znanstveni zavodi jih pa lahko dobe, in sicer za navidezno plačilo: za malenkostne zneske, „samo da so plačani“. Treba bi bilo torej le, da se obrne deželni odbor do odločujočega ministrstva, in stvar bi bila tudi v tem oziru v pravem tiru. Uspeh take prošnje bi bil docela drugačen nego spredaj omenjene: s tem se ne obteži noben uradnik na njegove stroške.

Da bi bilo treba nanovo pregledati in deloma tudi moderno določiti vse objekte, ki se nahajajo že sedaj v naših muzejskih zbirkah, zlasti kristalinske hribine, to se razume samo ob sebi. Kako je muzej dandanes preskrbljen z raznimi, v te namene potrebnimi instrumenti in tenkobrusi, mi ni znano. Mislim pa, da ne delam nikomur krivice, če nimam posebno dobrega mnenja tudi o muzejskem instrumentariju; saj ga dosedaj nihče potreboval ni, ker se nihče ni pečal s temi stvarmi. Zato bi se moralo vsekakor skrbeti za nabavo vsaj najbolj potrebnih instrumentov. —

Toliko o muzeju. S tem pa ne priznavamo niti za tronotek, da nimamo še drugih in sicer še mnogo tehtnejših argumentov za svoje nazore.

* * *

Kdor ni naših misli dosedaj, pri tem se nam vidi vsaka beseda „bob ob steno“. Za one, ki nam pritrjujejo, pa končavamo svoj članek z besedami slavnega francoskega zoologa Lamarcka: „Quand on reconnaît qu'une chose est utile et qu'elle n'a pas d'inconvénient, on doit se hâter de l'exécuter, quoiqu'elle soit contraire à l'usage“ — poslednje zlasti z ozirom na namišljeni znanstveni organ, kajti: „Kdor prej pride, prej melje“.

Tone solnce.

Tone solnce, tone nad valovi,
mre nad jadri sladkonemi čas,
v ametistih se bleste vrhovi,
v zlatu koplje se kraj morja vas.

Tone solnce. — Misel se potaplja
težka v duše neprebudni sen,
v čašo žitja pada zadnja kaplja,
čez vrtove tiho gre jesen.

Vojeslav Molè.

